

helyzeteket. Ennek kedvéért ez a lelkiállapot szívesen és nehézség nélkül adja fel, ha kell, teljesen, polgári beidegződéseit és tendenciáit is. Ennek a lelkiállapotnak két nagyon különböző erkölcsi megítélés alá eső összetevője van: az egyik, a ritkább, az elszenvedett bántalmak után nyugalmat találni nem tudó elégtétel-keresés, a másik a gyakoribb, a hatalmi túltengés, az erőszak és az uralom önmagáért való szeretete, az, amit fentebb fasiszta alkatnak nevezünk. Ilyen tendenciákkal szemben kiválogatást végezni nem könnyű és nem gyorsan elvégezhető dolog, mert ha a hangsúly a kemény módszerek üldözésére kerül, akkor a forradalmiság jut veszélybe, ha pedig a zsidók mellőzésére, akkor a fasiszta elemek csökkentése helyett azok erősödését idézi elő.

3.1.2. Társadalompolitika

Válogatás a koalíciós korszak polgári pártjainak társadalompolitikai programjaiból

In: Izsák Lajos: Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944–1956.
Budapest, 1994, Pannónia. 218–243.

Az 1945. novemberi választásokon 6 párt indult. A baloldalt a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt és a Nemzeti Parasztpárt képviselte, míg a polgári demokrácia talaján a Kisgazdapárt és a Polgári Demokrata Párt állt. A Demokrata Néppárt az utolsó pillanatban kapta meg a választásokon való indulás jogát, ezért szervezési okokból ekkor végül nem szállt be a küzdelembe, képviselői kisgazda színekben indultak. A választásokon az FKGP szerzett (57%-os) abszolút többséget, a választók egyértelműen a magántulajdonon alapuló piacgazdaság és a parlamentáris demokrácia, nem pedig a szocializmus mellett voksoltak. A polgári erők győzelme ellenére nagykoalíciós kormány alakult. Az 1945–1947 közötti belpolitikai küzdelmekben a kommunista–szociáldemokrata–parasztpárti blokk a társadalmi forradalom szocialista irányba történő folytatását sikerrel kivitelezte, míg a polgári erők folyamatosan hátrálni kényszerültek. A kommunisták szalámi taktikája megosztotta és felőrölte a politikai ellenfeleket. 1949 februárjában az utolsó ellenzéki párt, a Demokrata Néppárt is kimondta önfeloszlatását. A forrásrészlet a koalíciós korszak polgári pártjainak néhány jellemző szociálpolitikai elképzelését és a mögöttük álló koncepciókat mutatja be, amelyek társadalompolitikai alternatívákat jelenthettek volna a szocialista megoldással szemben. Ezek kivitelezésének a politikai realitása azonban az idő előre haladásával egyre kisebb lett, míg végül a lehetőségszféra teljes beszűkülése után sor került a hatalom kommunisták által történő teljes kisajátítására.

Független Kisgazda- Földmunkás- és Polgári Párt programja

26. Milyen földreformot kíván a Független Kisgazdapárt?

A párt a földreformot a szükséges nagy reformok első állomásának tekinti. Minden nagy újítást úgy kell megvalósítani, hogy a késői nemzedékek ne kárhoztassák az újítások megvalósítóit. Ezért kell a földreformot is a lehető legtökéletesebben megoldani. Össze kell egyeztetni a radikális megoldást, az ésszerű megoldással.

Fel kell használni a földreform céljaira minden 100 holdon felüli úri birtokot, és minden 200 holdon felüli parasztbirtokot, valamint a vállalatok és közületek összes birtokát éppen úgy, mint az egyházaknak a 100 hold javadalmi föld feletti részét. El kell kobozni és a földreform céljaira kell fordítani a háborús bűnösök, nyilasvezérek, Volksbundisták és egyéb hazaárulók összes birtokát. Így a földreform céljaira kell fordítani kártérítés nélkül Albrecht és József főhercegeknek, Festetics grófnak a nagybirtokait, éppen úgy, mint Kunder-, Jurcsek- és Marton Béla féle középbirtokosok földjeit.

Az így igénybevett földekből ki kell elégíteni a törpebirtokosokat, a mezőgazdasági munkásokat, gazdasági cselédeket és kisbérlőket. A birtoktulajdonosok számára olyan kártérítést kell adni, hogy a kisebb birtokosok többet kapjanak holdanként, mint a nagybirtokosok. A kulturális, vagy jótékony célú alapítványi birtokoknak azt a részét, amely a megjelölt célra feltétlenül szükséges, úgy kell kártalanítani, vagy az évi jövedelmet úgy kell biztosítani, hogy a széles népi rétegeket szolgáló intézmények továbbra is fennmaradhassanak.

34. Milyen szociális intézkedéseket kíván a párt?

Legelőször is teljes szociális biztonságot kell teremteni az élet minden bizonytalanságával szemben minden dolgozó számára. Teljes mértékben igazságtalan az az állapot, hogy amíg a nemzet egyes rétegei az öregség, a megbetegedés és a baleset ellen élveznek több-kevesebb biztonságot, addig a nemzet legnagyobb rétege, a parasztság, szociális téren teljesen magára van hagyatva. A legszembeeszköbb igazságtalanság az, hogy amíg minden közalkalmazott gyermekeinek nevelésére családi pótlékot kap, addig a falu népe semmiféle segítséget nem kap gyermekei felneveléséhez. Ugyanilyen igazságtalan a nyugdíjrendszer is. A nyugdíjrendszert kihalási alapon meg kell szüntetni, s be kell vezetni a társadalombiztosítást, amelyben az élet viszontagságai ellen a szerény biztosítékot mindenki egyaránt megkapja. A párt álláspontja tehát a teljes szociális egyenlőség.

35. Milyen egészségügyi gondozást kíván a népnek a párt?

Sok dicséretes igyekezet mellett a magyar népnek az egészségügyi gondozása elhanyagolódott. Így mérhetetlen pusztítást vitt végbe nálunk mindenféle népbetegség, de az általános megbetegedetteknek és baleseteknek is sokkal több halálos áldozata volt, mint az egészségügyileg rendezettebb országokban. Ezért a párt elsőrendű feladatának tartja a népi egészséggondozás legmagasabb szintre emelését. Az ingyenes gyógykezelést minden rászoruló dolgozó ember és családja számára lehetővé kell tenni.

Ezen kívül állandó kötelező orvosi vizsgálatnak kell folyni népünk minden rétegében. A falvakban ki kell építeni a modern egészségügyi gondozásnak megfelelő községi és körorvosi intézményt. [...]

36. Milyen legyen a közoktatás?

A magyar népnek minél gyorsabban az első vonalban álló kultúrnépek közé kell emelkednie. Ezért nagyarányú kultúrprogramot kell megalkotnunk. Ezt közoktatásügyünk megreformálásával kell kezdeni. Az iskoláztatást ingyenessé kell tenni a legmagasabb oktatásig. A nyolcosztályú népiskolát, vagy a négyosztályos elemi iskolát és a négyosztályú kis középiskolát származásra és vagyoni helyzetre való tekintet nélkül mindenkinek végig kell járni.

A Polgári Demokrata Párt programja

A Polgári Demokrata Párt a nagy francia forradalom vívmányában, az Emberi Jogok Deklarációjában ismeri fel azt az alap gondolatot, amelyből kiindulva politikájával legtöbbet használhat a demokratikus magyar pártok együttműködésének. Ezekben a szabadságjogokban – amilyen a létjog, a személyes szabadság joga, a vélemény és sajtószabadság, a vallás- és lelkiismereti szabadság, a levéltitok, a becsület joga, a házjog, a vagyonbiztonság joga, az iparforgalom szabadsága, és a nemzetiségi jog – amelyek az embert már annál fogva megilletik, hogy embernek született, kell látnunk azt a közös tövet, azt az ideológiai gyökeret, amelyből a polgári forradalom és az ipari munkásforradalom egyaránt kisarjadt. [...] Pártunk törhetetlenül a „szabad föld, szabad ember, szabad gondolat” lobogója mellé sorakozik. [...]

Vallás- és nevelésügy

A közoktatás politikának kell felnevelnie a magyar demokráciát. A politikának ez az az ága, amelyre a legfélébb gonddal kell hajolnia a demokrácia minden barátjának.

Az alapvető emberjogok közül a vallás-és lelkiismereti szabadság, a gondolat- és vélemény szabadság, a tanítás szabadságának védelme, a vallás és nevelésügy feladata.

A vallás- és lelkiismeret szabadság „a szabad egyház szabad államban” elvi alapján építendő. A vallás magánügy, és pártunk állást foglal minden olyan követelés mellett, ami ebből az alapelvekből következik. Ennélfogva tehát az állam területén minden olyan vallás gyakorlata szabad, amely nem áll ellentétben az állam alapintézményeivel, minden vallás teljesen egyenjogú. tehát nincs ú. n. államvallás. [...]

Szükségesnek tartjuk evégből az egész nevelésügy korszerű és messzemenő reformját és pedig egyrészt az életre nevelés ésszerű elve alapján, másrészt a minél nagyobb tömegek minél magasabb iskoláztatása elve alapján.

Kívánjuk ezért a nyolcosztályos alapfokú iskola rendszerének teljes kiépítését, a kiemelkedő népi tehetségek továbbiskoláztatásának közkielcsésen való biztosítását, a középiskolai oktatás terén az egyoldalú német hatás és szellem kiküszöbölését, a modern nyelvek közül az orosz, az angol és a francia előtérbe helyezését, a szomszéd népek nyelvének oktatását, szakiskolák létesítését, különösen az alsó fokú mezőgazdasági

szakoktatás rendszeres kiépítését, a vidéki iskolaügy erőteljes felkarolását, a tanügyi közgazgatás decentralizálását, az oktatószemélyzet anyagi és erkölcsi függetlenségének biztosítását, a szomszédos népek viszonyaira vonatkozó tudományos kutatások felkarolását, a nemzetközi összefüggések tanulmányozását, a tankönyvek demokratikus és humanista szellemű revízióját. Követeljük a művészet, tudomány, nevelés és oktatásügy anyagi fedezetének biztosítását. Követeljük művelődésünk fejlesztése érdekében a céltudatos és anyagi alapjaiban is biztosított művelődéspolitikai előtérbe helyezését.

Különösen kívánjuk a történelmi oktatásban és az egész iskolai rendszerben minden olyan gyűlölködésnek a kiirtását, amely embert az emberrel, népet a népekkel szembeállíthat. Követeljük a béke feladataira való céltudatos nevelést és a társadalmi, állampolgári nevelés intézményein belül a nemzetközi viszonyok elemeinek ismertetését.

A Demokrata Néppárt programja

A demokrácia hitvallói vagyunk. Mégpedig nemcsak a politikai, hanem a gazdasági és társadalmi demokrácia hitvallói is, minthogy meg vagyunk győződve arról, hogy a mai körülmények között a politikai demokrácia nemcsak hiú ábránd, ha a gazdasági demokrácia nem teszi igazságossá a gazdasági hatalom elosztását, s ha a társadalmat nem hatja át a nemes demokratikus érzület. Az a demokrácia, amelynek hitvalló harcosai vagyunk, a nép valóságos önkormányzatát jelenti a parlamentarizmus formájában. [...] Történelmi tapasztalat, hogy csak nemes erkölcsű és művelt érzelmű népek képesek a legnehezebb feladatra, önmaguk sikeres elkormányzásra, ami a demokráciának lényegi értelme. [...]

Nemcsak politikai, hanem gazdasági és társadalmi demokráciát!

De akármennyi jóakarattal, eszélyességgel, és áldozatkész bátorsággal törekednénk is a politikai demokrácia eszményi képének megvalósítására – a magyar nép demokratikus otthonát mégis homokra építenők, ha szilárd fundamentumot nem építünk alája a gazdasági és társadalmi demokrácia által. A gazdasági demokrácia lényegében nem egyéb, mint a demokratikus életformában élő nép helyes szociális és gazdasági rendje. Azt ma már egyetlen tárgyilagos fő sem tagadja, hogy a nép politikai jogai merő ábrándokká silányulnak ott, ahol a gazdasági hatalom nyomatékával egy elenyésző kisebbség rendelkezik, ahol a gazdasági hatalom nincs föltétlenül alávetve a közösség javának, s a társadalomban még antidemokratikus előítéletek élnek. [...]

A magántulajdon tiszteletét kívánjuk, de épp ilyen nyomatékkal kívánjuk, hogy a tulajdonjog csakis a természetjog korlátai között érvényesülhessen, tehát a tulajdonjog mértéke, illetve e vele adott hatalom feltétlenül alá legyen rendelve a közjónak és azoknak a kötelezettségeknek, amelyek a tulajdonost, illetve e tulajdonjogot feltétlenül terhelik. Ezért nemcsak helyeselni, hanem alkalmas időben kifejezetten követelni is fogjuk azoknak a magánjavoknak a köztulajdonba vételét, amelyeknek szocializálását a közjó parancsolóan megkívánja, mivel más mód a közjó érdekének kielégítésére nem kínálkozik. Jelszavunk nem az, hogy tulajdona ne legyen senkinek, hanem az, hogy tulajdont mindenkinek!

Ennek a nagyon röviden vázolt szociális programnak a jegyében mindig az idő élén fogunk járni, valahányszor a társadalmat alkotó nagy dolgozó rétegek, a munkások,

parasztok, értelmiségi dolgozók jólétének, társadalmi rangjának és politikai szabadságának hatásosabb szavatolásáról, megvédéséről, vagy emeléséről lesz szó.

A Magyar Radikális Párt programja

A gazdasági szabadsággal azonban együtt jár a veszély, hogy az erős leigázza a gyöngét, a gazdag elveszi az élet lehetőségét a szegény elől, a tőkés kizsákmányolja a munkást. De ezt a veszélyt nem a szabadság eltörlésével kell elhárítani, hanem érvényt kell szerezni annak az elvnek, hogy a szabadság határa a közérdek és hogy a szabadsággal együtt jár a felelősség is.

Követeljük mindenki számára a munkához való jogot. Ha a magángazdaság nem képes teljes foglalkoztatottságot biztosítani, az állam lépjen közbe, mint munkaszerző. Ez azonban ne vezessen improduktív közmunkák halmozásához.

A gazdasági szabadság nem pusztán a tőkés kiváltsága. A kisemberek, a tőke nélkül dolgozók számára lehetővé kell tenni az önálló termelést és a szabad cserét. A szövetkezeti gondolat széles alapú megvalósítását kívánjuk. De csak valódi és önkéntes szövetkezetek létesüljenek, álszövetkezetekre nincs szükség.

Hadat üzenünk minden gazdasági egyeduralomnak. Minden monopólium nemcsak közérdekellenes, hanem szabadságellenes is. Forrásuk mindig mások szabadságának korlátozása. Ezért új monopóliumok képződését meg kell gátolni, a meglévők pedig szálljanak át a közre. [...]

Követeljük minden olyan nagyvállalat államosítását, amely:

Szabad verseny hiányában monopolisztikus hasznot élvez, méreteiben túlnőtt azon a határon, amelyen belül még az egyéni kezdeményezés érvényesülhet. Az államosítás azonban ne vezessen az állami bürokrácia szaporításához. Az állami üzemnek rentábilisnak kell lennie, mert különben vesztesége a közt terheli. A magánüzem szabadon versenyezessen a közüzemmel, csak így dönthető el, melyik a termelékenyebb.

A Magyar Szabadság Párt programja

Gazdaságpolitikánk célja a magántulajdonon felépült és az egyéni kezdeményezések szabadságát biztosító gazdasági rend. A tulajdont azonban nem a régi klasszikus római jogi értelemben tartjuk fenntarthatónak, hanem elsősorban szociális funkciónak tekintjük, amely csak addig jelenthet hatalmat valamely dolog vagy jog felett, amíg ennek a hatalomnak a gyakorlása a közösség érdekeit nem veszélyezteti és mások gazdasági elnyomásához nem vezet.

A tulajdon érvényesítésének célja tehát kisebb részben az egyén vagyonosodásának előmozdítása, nagyobb részben a társadalom előbbre vitele és a dolgozók szociális jólétének, nyomortól és nélkülözéstől mentességének fokozatos és egyre erőteljesebb kiépítése. Ellenőrizni kívánjuk tehát a tőkés termelési rendnek mindazon törekvéseit, amelyek akár a verseny kiélezésével, akár egyes termelési ágakban monopolisztikus törekvések érvényesítésével alkalmasak a gazdasági rend egyensúlyának megingatására, a tömegek életszínvonalának leszállítására, és követeljük az egyre radikálisabb szociálpolitikát. [...]

De ezek mellett a köz érdekeit nem veszélyeztető magángazdasági vállalkozások biztonságos jövedelmezőségét és szabad érvényesülését minden eszközzel fenn kívánjuk tartani, mert ezek nélkül az erőtenyezők nélkül nem tartjuk lehetségesnek országunk gazdasági újjáépítését. [...]

Az államosítási kérdésekben álláspontunk az, hogy a gazdaságilag tönkrement és industrializálásban még nem egészen félútig eljutott országban, amelyet régi adósságain kívül még új keletű tartozásai is erősen terhelnek, csak a legszükségesebb esetben és mindig csak a gazdasági szükség okából, de sohasem politikai szempontok érvényesítése végett lehet – kártalanítás mellett – államosítani. Tárgyilag az államosítás az adott gazdasági helyzetben nem terjedhet túl a föld ásványi kincseinek köztulajdonba vételén és az országos érdekekkel bíró energiaforrások államosításán.

MOÓR GYULA

(MFP) felszólalása az Országgyűlés 1947. október 8-i ülésén a kormányprogram vitájában

Országgyűlési Napló, 1947. I. köt.

(Az Országgyűlés 5. ülése 1947. évi október hó 8-án.) 116–146.

Moór Gyula (1888–1950) jogász, egyetemi tanár, országgyűlési képviselő. Tagja volt az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, az 1945-ös parlamentbe, mint a Magyar Tudományos Akadémia ideiglenes elnöke került be. Az 1947-es választásokon a Magyar Függetlenségi Párt képviselőjeként indult és választották képviselővé.

Moór Gyula beszéde a csalásokról elhíresült 1947-es választások után összeülő parlamentben hangzott el. Eddigre a kommunistáknak már sikerült felszalámizniuk az 1945-ös választásokon még abszolút többséget szerző FKGP-t. Politikai stratégiájuk a politikai élet permanens válságát eredményezte. Az 1947-es választások előtt pár hónappal alakult az egykori kisgazda Pfeiffer Zoltán vezetésével a Magyar Függetlenségi Párt, amely 1947-ben a leadott voksok 13,43%-kal végül 49 mandátumot szerzett a parlamentben, de szinte azonnal baloldali támadások indultak ellene. Moór Gyula jogászprofesszor ennek a magántulajdon talaján megmaradni kívánó pártnak volt a parlamenti képviselője. Beszédében a polgári pártok összefogásának szükségességét hangoztatta a kommunisták befolyása alá került baloldallal szemben. A „polgári” pártokat nem osztálypártokként definiálta, hanem olyan politikai erőkként, amelyek a kollektivistákkal szemben állnak és ragaszkodnak a polgári szabadságjogok megőrzéséhez. A forrás nemcsak a szalámi taktika módszereit mutatja be, de azt is bizonyítja, hogy Moór Gyula világosan látta a politikai küzdelmek végkimenetelét. Az MFP elnöke ellen az AVO összeesküvés gyanújával indított nyomozást, így Pfeiffer Zoltán már 1947 novemberében emigrációba kényszerült.